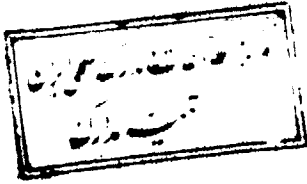

به نام آنکه یادش آبی

و

حضورش سبز است

۱۳۳۸ / ۹ / ۲۵

شهید بهشتی

دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده معماری و شهرسازی

پایان نامه کارشناسی ارشد معماری

موضوع پروژه:

مجموعه فرهنگی، تفریحی و آموزشی، فرهنگی
«دریاچه ارومیه»

اساتید راهنما:

مهندس شییبانی
مهندس شهسواری

دانشجویان:

فرانک بهرامی
نادره شجاع دل

۱۳۳۹/۲

۲۴۵۲۸

تقدیم به پدران و مادران عزیزمان که

همیشه یاور و همراهمان بوده‌اند.

... و بگیریم طراوت از آب

بگذاریم که احساس هوایی بخورد

...

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
------	-------

بخش اول:

شناخت

۳	فصل اول: جهانگردی و توریسم
۲۵	فصل دوم: اوقات فراغت
۵۱	فصل سوم: مطالعات منطقه‌ای
۷۲	فصل چهارم: بستر طراحی

بخش دوم:

برنامه ریزی فیزیکی

۹۰	فصل اول: معرفی فضاهای مختلف مجموعه
۹۱	فضاهای اقامتی
۲۰۳	فضاهای فرهنگی، ورزشی، تفریحی
۳۲۲	فصل دوم: سرانه‌ها و ابعاد فضاهای طراحی شده

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
------	-------

بخش سوم:

مصادیق

فصل اول: نمونه‌های ایرانی ۳۴۵

فصل دوم: نمونه‌های خارجی ۳۵۱

منابع و مأخذ.....

مقدمه

توریسم به عنوان بستر مناسبی برای ارتباطات و تبادلات فرهنگی و اقتصادی میان ملتها، صنعتی جاافتاده و پررونق در جهان امروز است و توجه کشور ما به احیای این صنعت از همین جهت حائز اهمیت فراوان است. برای کشور ما احیای توریسم انگیزه‌های بسیار دارد. به عبارتی رونق توریسم، امکان برخورد نزدیک بیگانگان با واقعیات کشور ما را فراهم می‌سازد و نشان می‌دهد که مردم ما دارای فرهنگی غنی و دیرپا، تمدنی پرسابقه با ارزشهای اخلاقی، انسانی و معنوی عمیق هستند.

✓ سرمایه‌های معنوی - ارزشی کشور و ملت ایران از جمله میراث‌های باقیمانده از قرون و اعصار گذشته، آنقدر جذاب و کم‌نظیرند که همه ساله می‌توانند چشم و قلب میلیون‌ها انسان جوینده و مشتاق از سرتاسر جهان را به خود جلب کند. آثار تمدن دیرین، معماری چشم‌نواز و سحرآمیز بناهای تاریخی، تنوع قومی، هنرها و صنایع دستی و در کنار این همه، طبیعت سرشار از زیبایی و رنگ‌آمیزی روح‌نواز در چهارگوشه ایران، هیچ‌کم از جاذبه‌های مصنوع دیگران ندارد. باید این واقعیت را پذیرفت، در عین حال که تمدن و فرهنگ قرین همیشگی هم هستند اما از یک نظر آن دو در تقابل و رویاروی هم قرار دارند. فرهنگ، پایه و اساس تمدن است ولی در همه جلوه‌ها این دو با یکدیگر تفاوت دارند. هراندازه که تمدن نشان‌دهنده سکونت و قرار

است، فرهنگ نشاندهنده حرکت و گسترش است. تمدن در برج و بارو و حصار و نگهبان مسلح جلوه می‌کند. فرهنگ در همدلی و وارسنگی و حیات جمعی است که خود را نشان می‌دهد. تمدن تداعی کننده مفهوم قدرت در اذهان است و فرهنگ مفهوم آزادی است. در نتیجه، لازمه تمدن سکون و قرار است ولی لازمه فرهنگ، سیاحت و حرکت است. فرهنگ در انزوا و در سکون پژمرده می‌شود و از رشد باز می‌ماند. ارتباط رسانه‌ها هر قدر گسترده‌تر باشد، فرصت آفرینش و ژرفا یافتن فرهنگ بیشتر است. برخورد انسانها با یکدیگر در زمینه آفرینش، فرهنگ را آماده می‌کند. هیچ راهی جز این نیست که انسانها با یکدیگر دیدار و گفتگو و کار کنند تا فرهنگ استوار و سالم و کارآمد پدید آید. هر چند که در جهان امروز روابط انسانها و ارتباط آنها را تکنولوژی بسیار مدرن پیام رسانی آسانتر کرده است. با این همه هنوز هم اصلی‌ترین ابزار شناخت و غنی‌تر شدن فرهنگ، سیاحت است.

با توجه به توضیحات فوق و عنایت به طبیعت بکر و سرشار از زیبایی ارومیه خصوصاً دریاچه آن این منطقه می‌تواند به یک قطب سیاحتی مهم در کشور تبدیل گردد و از طرفی با توجه به عدم وجود امکانات توریستی مناسب لزوم وجود یک مجموعه تفریحی، توریستی، فرهنگی در کنار این دریاچه احساس می‌شود. لذا با صلاحدید اساتید راهنما این موضوع برای پروژه پایان نامه انتخاب گردید. لازم به ذکر است که کار مطالعات و طراحی سایت این مجموعه به صورت گروهی و طراحی فضاهای اقامتی و فرهنگی هر کدام به صورت انفرادی انجام یافته است.

بخش اول:

مباحث

فصل اول:

چهارگونی و صنعت نور نسیم

■ معنای لغوی جهانگردی و جهانگرد:

«جهانگردی» کلمه‌ای است فارسی که به مفهوم «زیاد سفر کردن» آمده است و چنین معلوم می‌شود که این کلمه ترجمه فارسی «سیاحت» باشد و سیاحت در عربی به معنی «سفر زیاد» است. نیز کلمه «جهانگردی» فارسی شده «Teurism» می‌باشد. بنا به تعریف راثول بلانشارد، جهانگردی عبارتست از زیبایی‌های کشوری که مورد بازدید خارجیان قرار می‌گیرد.

در فرهنگ فارسی «جهانگرد» به معنای کسی که زیاد سفر می‌کند آمده است، اما امروزه چنین متداول شده که بویژه در مراسلات و قراردادهای و محاسباتی که جنبه رسمی دارد، «جهانگرد» و «مسافر» را مترادف با هم می‌دانند و حتی کسانی را هم که حتی یکمرتبه در سال و یا در عمر خود مسافرت می‌کنند «جهانگرد» می‌نامند. ویکتور لینزه در تعریف «جهانگرد» می‌گوید: جهانگرد کسی است که از روی کنجکاوی و یا بیکاری یا برای لذت بردن و تفریح کردن مسافرت می‌نماید.

تحولات حاصله در شئون زندگی مادی و معنوی جوامع در قرن حاضر موجب شد که در تعبیر و تفسیر از جهانگردی و جهانگرد، تغییری بوجود آید و واضعان لغات از «توریست» بعنوان کسی که برای تجدید نیرو و رفع خستگی و در ضمن خودسازی بوسیله آشنایی با اقوام مختلف و شناختن پدیده‌های دنیای ماواری مسکن و محل سکونت دائمی خویش به مسافرت اقدام می‌ورزد، یاد می‌کنند.

■ تاریخ جهانگردی

به شهادت تاریخ، بشر از دیرباز به حکم یک سلسله نیازهای مادی و معنوی و

براساس فطرت خویش پیوسته این پهنه خاک را عرصه رفت و آمد خویش قرار می‌داده است. مسلم است که نوع جهانگردی و مسافرت افراد با نوع معیشت و چگونگی تمدن و با استعداد و سطح فرهنگ آنها مناسبت و تطابق کامل داشته است. مثلاً فنیقیها و یونانیان به مناسبت وضع جغرافیایی و ویژگیهای معیشت و معتقدات مذهبی از قدیم الایام به مسافرتهاى تجاری و یا مذهبی اقدام می‌نمودند.

یونانیان علاوه بر آنکه به مانند فنیقیها بخاطر کسب منافع و فروش متاع خود و خرید امتعه خارجی به سفرهای بحری اقدام می‌کردند، بنا به استعداد طبیعی و ذوق علمی بخاطر انجام تحقیقات و کسب دانشها و اطلاعات اقدام به سیاحت می‌نمودند.

رومیا نیز به منظور سوداگری و یا تفریح راه سایر بلاد را پیش می‌گرفتند و برای استفاده از آبهای معدنی و یا سواحل گرم و مرطوب جزایر پراکنده در دریای مدیترانه به آن نواحی مسافرت می‌کردند.

تجارت ابریشم که متاع خاص چین بود و در بازارهای شهرهای معتبر آسیای مرکزی رواج داشته است، بتدریج نظر سوداگران یونانی و رومی را بسوی آسیای مرکزی جلب نمود.

در زمان ساسانیان تجار ایرانی و رومی در دریاها و اقیانوسها رقیب یکدیگر بودند. با ظهور اسلام و قبول آن از طرف ایرانیان، امور مسافرت در بین ساکنین این کشور گسترش یافت. زیرا:

اولاً: برای انجام مراسم حج ایرانیان به مسافرت می‌رفتند.

ثانیاً: بنا به ویژگی ذاتی در مردمان این سرزمین مبنی بر علاقمندی به کسب دانش و علم بسیاری از علمای ایران که به اسلام گرویده بودند برای آشنایی و معاشرت با قبایلی که زبان و لغتشان به فصاحت و درستی معروف بود، به بلاد عربی مسافرت می‌کردند.

ثالثاً: رونق تجارت بین بازرگانان ایرانی و سوداگران سایر ممالک اسلامی، مسافرت زیاد ایرانیان را باعث شد.

رابعاً: برای انجام تحقیقات علمی که از دوران بنی عباس شروع شد، ایرانیان راه بلاد مختلف را پیش می‌گرفتند.

■ ظهور جهانگردی در دوران معاصر

تا قرن نوزدهم جهانگردی اختصاص به ثروتمندان داشت، لیکن با آغاز سده بیستم که دگرگونی‌های وسیعی را در اوضاع اجتماعی و اقتصادی ناشی از رشد صنعتی، دربرداشت و توسعه مراکز جمعیت و وضع قوانین و شرایط خاص شهرنشینی و بخصوص در نتیجه تسهیلی که با پیدایش راه آهن و ایجاد راهها و جاده‌های هموار به‌مراه داشت، خواست ایجاد تنوع در محیط زندگی یکنواخت و فرار از فضای پرسرو صدا و خسته کننده شهر و میل به شناسایی سایر ملل و تحقیق در اوضاع و احوال جوامع مختلف و بالاخره توسعه ارتباطات سیاسی، اقتصادی و نیازهای مبرم مردمان کشورها به یکدیگر، شکوفایی بیش از پیش جهانگردی را موجب شد.

دگرگونی قوانین و ضوابط حاکم بر طبقات کارگر ناشی از انقلابات اجتماعی و سیاسی، اعطای آزادی بیشتر، حقوق افزون‌تر و کاسته شدن از مدت کار، موجب شد که توده‌های کارگر نیز با استفاده از تعطیلات آخر هفته یا سالیانه و با استفاده از حقوق جهت رفع خستگی و تمدد اعصاب و تقویت روح و فکر خویش راهی سایر کشورها شوند. ظهور هواپیما بعنوان عامل بزرگ و سریع و ارتباط دهنده اقوام به یکدیگر، در رشد جهانگردی نقش غیرقابل انکاری داشت.

■ انواع جهانگردی

۱- از نظر انگیزه:

باتوجه به تصمیم کنفرانس بین المللی جهانگردی که در سال ۱۹۶۳ در شهر رم برگزار گردید، جهانگردی شامل کلیه مسافرتها‌یی که جهت استفاده از تعطیلات، تأمین سلامتی، زیارت اماکن مذهبی، شرکت در مراسم و مسابقات ورزشی، مطالعه و تحقیق، امور تجارتي و اقتصادی و یا انجام مأموریتها و شرکت در کنفرانسها انجام می‌گیرد می‌باشد. بنابراین انگیزه‌های جهانگردی را می‌توان بشرح زیر بیان نمود:

الف - ۱: مذهبی:

شاید بتوان عامل دین و احساسات مذهبی را یکی از مهمترین علل مسافرت افراد و اقوام مختلف از شهری و یا کشوری به شهر یا کشور دیگر دانست. آنچه مسلم است قدمت این عامل آنچنان است که تاریخ از ذکر و قید شروع آن عاجز می‌باشد. از مصادیق آن می‌توان مکه را نام برد که از قرن هشتم میلادی بصورت مهمترین مرکز زیارت مسلمانان درآمد و قویترین قطبهای توریستی، مذهبی را بوجود آورده تا آنجا که هر سال میلیونها نفر از پیروان اسلام از اکناف عالم بطرف مکه رهسپار می‌شوند.

ب - ۱: اقتصادی و بازرگانی:

به شهادت تاریخ انسان از بدو پیدایش در پی معاش و تهیه مایحتاج زندگی مسکن خود را ترک نموده و تولیدات خود را جهت تأمین اشیاء مورد نیاز خود با هموعان خویش مبادله می‌کرده است.

بازرگانان رومی در پی یافتن روی به جزایر انگلیس می‌رفتند. یا دانشمندی

نظیر مارکوپولو (بازرگان معروف ونیزی) و یا ابراهیم ابن یعقوب (تاجر و نویسنده تاریخ یعقوبی) در ضمن سوداگری، در اوضاع و احوال مللی که دیده بودند تفکر می نمودند و در بازگشت خویش مشاهدات خود را از اقوام گوناگون رقم می زدند. امروزه جهانگردی به خاطر هدفهای اقتصادی و تجاری یکی از مهمترین فعالیتهای انسانی را تشکیل می دهد که نمایشگاههای صنعتی و بازرگانی در سطح ملی و یا بین المللی در کشورهای دنیا از آن جمله اند.

ج - ۱: استراحتی:

عشق انسان به زیباییهای طبیعی و علاقه او به کشف امور و دارا بودن انگیزه تنوع پذیری موجب می شود که موقتاً با استفاده از تعطیلات و اوقات فراغت، محیط مسکن دائمی خویش را موقتاً ترک گرفته و فارغ از هر گونه تکالیف و قیود متداول، روانه کرانه های دریا و نواحی خوش آب و هوای کوهستانی شود و یا راهی سایر شهرها و کشورها گردد.

د - ۱: سیاسی و نظامی:

وابستگی ممالک جهان و وجود مسائل و معضلات سیاسی و نظامی به مقیاس منطقه ای - قاره ای و یا بین المللی موجب می شود که همه ساله گروه کثیری از رجال سیاسی و نظامی کنفرانسها و مجامع بین المللی ترتیب دهند. تشکیل اجتماعات جهانی نظیر مجمع عمومی سازمان ملل متحد، خلع سلاح عمومی و ... سبب می شود که سیاستمداران و صاحب منصبان نظامی جهت شرکت در مذاکرات سیاسی و نظامی برای حل اختلافات جهانی، کشور خود را ترک گویند.

ه. ۱: درمانی و بهداشتی :

از دیر باز بشر به خواص آبهای معدنی جهت شفای امراض خویش پی برده است. به گفته تاریخ رومیان باستان جهت استفاده از آبهای معدنی به جزایر سیسیل و یا به ناحیه لمباردی رهسپار می شدند و هم اکنون آثاری از بقایای حمامهای آب گرم در کرانه های جنوبی ایتالیا وجود دارد.

بطور کلی تمام مسافرت هایی که جهت شفای بیماریهای جسمی و روحی انجام می پذیرد، استفاده از آبهای معدنی و اقامت در نواحی بیلاقی و خوش آب و هوا و یا مراجعه به بیمارستانها و اطبای مشهور دنیا در دامنه جهانگردی بهداشتی و درمانی قرار دارد.

و - ۱: علمی و فرهنگی :

به کلیه مسافرت هایی که جهت شرکت در کنفرانسهای علمی و ادبی و یا بازدید از فستیوالهای هنری، جشنواره ها، موزه ها، آثار تاریخی، کتابخانه ها و یا به جهت تحقیق و تتبع در مسائل موجود در جهان بشری صورت می گیرد، جهانگردی فرهنگی می گویند.

شواهد زیاد تاریخی نشان می دهد که انقلاب علمی، فرهنگی و صنعتی، رفاهیت ملل مادی و بخصوص تسهیلاتی که در نتیجه تولد ماشین در زمینه ارتباطات و راهها و مسائل مسافرتی پیدا شد، اثری شگرف در توسعه این نوع جهانگردی داشته است.

ی - ۱: ورزش :

به موازات پیشرفتهایی که در کلیه شئون علمی و نظری زندگی نصیب انسان گشته ورزش و امور مربوط به آن توسعه و گسترش بی نظیری یافته است تا بدانجا